
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

בצל הצלב: חיי היהודים בימי הביניים באירופה הנוצרית - 13321

תאריך עדכון אחרון 04-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' אלישבע באומגרטן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Ram.Ben-Shalom@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב 14:00-15:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בהיסטוריה של היהודים שחיו, פעלו ויצרו בארצות הנצרות בימי הביניים.

קורס זה הינו חלק מקורס "בצל הסהר והצלב - חיי היהודים בימי הביניים בארצות האסלאם ובאירופה הנוצרית". בסמסטר ב' יתקיים חלקו האחר ("חיי היהודים בימי הביניים: בצל הסהר").

מטרות הקורס:

להכשיר את התשתית בידע ובשיטות המחקר לקורסים מתקדמים לתואר הראשון.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לקרוא ספרות מחקר בתחום זה בכוחות עצמם ולהשוות בין גישות שונות

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה מלווה מצגת, משימות כתיבה, כיתה הפוכה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

רשימת נושאים טנטטיבית / תכנית הלימודים בקורס:

1. ימי הביניים : בין מה למה? מה הם ימי הביניים היהודיים?
2. ראשיתה של אירופה: רקע ומבוא
3. בין נצרות ליהדות - שיח דתות
4. עליית המרכזים החדשים במערב אירופה - איטליה, ספרד, פרובנס, צרפת ואשכנז
5. מסעי הצלב
6. קהילות יהודיות: חיי יום יום בסביבה נוצרית
7. מעמד משפטי ובריתות פוליטיות
8. שגרה ומשבר, קרבה וריחוק במאה השתים עשרה
9. תמורות המאה השלש עשרה
10. תרבות ויצירה: יהודים בעולם נוצרי
11. המאה הארבע עשרה: משברים וגירושים
12. ספרד הנוצרית עד קנ"א
13. סיכום

חומר חובה לקריאה:

חומר זה יחולק בין חובה ורשות בכל שבוע מחדש

היהודיים הביניים ימי הם מה? למה מה בין: הביניים ימי 3.11 I. היסטוריה ותיקוף; היסטוריה יהודית? תדמית התקופה; משמעות השם; בעיות יסוד המיוחדות לתקופה.

1. ח"ה בן-ששון, 'ימי הביניים היהודיים - מה הם?' בתוך: הנ"ל, רצף ותמורה, תל-אביב תשמ"ד, עמ' 378-359.

י' כ"ץ, 'מקומם של ימי הביניים בתולדות ישראל', בתוך: מ' בר-אשר (עורך), מחקרים במדעי היהדות, ירושלים תשמ"ו, עמ' 209 - 225

2. ש' בארון, 'גטו ואמנציפציה. האם עלינו לשנות את ההשקפה המסורתית?' בתוך: הנ"ל: ממדיה העולמיים של ההיסטוריה היהודית, ירושלים תשנ"ו, עמ' 51 - 61 קריאת רשות לסקירה של התקופה:

Elisheva Baumgarten, "Comparative Medieval Perspectives," In *The Bloomsbury Companion to Jewish History* (London, 2014), 121-143

ומבוא רקע: אירופה של ראשיתה 10.11 II.

שלהי העת העתיקה, האמפריה הביזנטית, האמפריה המערבית, ראשיתה של אירופה, היהודים באירופה בימי הביניים המוקדמים; היהודים באיטליה; עליית המרכזים החדשים בספרד, צרפת ואשכנז - מיתוסים ומציאות.

קריאת חובה:

1. מיכאל טוך, פרנסתם של ישראל. יהודים בכלכלת אירופה 500-1100, ירושלים: מרכז זלמן שז"ר (תשע"ט), 162-19.

2. אורה לימור ויצחק חן, ראשיתה של אירופה, האוניברסיטה הפתוחה, תשס"ד, ב: 64-80; 91-100; 158-131.

קריאת רשות: שאר הפרקים בסדרה "ראשיתה של אירופה"

Robert Bonfil, "Continuity and Discontinuity (641-1204)," *Jews in Byzantium*, ed. Robert Bonfil et al. (Leiden: Brill, 2012), 65-100

בוחן ראשון לפני 17.11

III. 17.11 (יובל ישראל 'פרופ) דתות שיח - ליהדות נצרות בין 17.11 III. העמדה התיאולוגית; ועידות הכנסייה; הבולות האפיפיוריות; החוק הקאנוני. מתי א-ג, כא-כח.

1. ק' סטאו, מיעוט בעולם נוכרי, ירושלים תשנ"ז, עמ' 15 - 46.

2. ג' כהן, כעיוור במראה: היהודי בתפיסה הנוצרית בימי הביניים, ירושלים תשס"ב, עמ' 27 - 92. קריאת רשות: אורה לימור, בין יהודים לנוצרים (האוניברסיטה הפתוחה), כרך א: 7-42; 131-155

IV. 24.11 ואשכנז צרפת, פרובנס, ספרד, איטליה - אירופה במערב החדשים המרכזים עליית 24.11 IV.

חומר הקריאה יקבע בתחילת הסמסטר

V. 1.12 הצלב מסעי

הנסיבות למסעי הצלב; הקריאה אליהן; ההשלכות על היהודים

1. ר' חזן, מסע הצלב הראשון והיהודים, ירושלים 2000, עמ' 15 - 45.

2. ישראל יובל, שני גויים בבטן, תל אביב 2000, 108-150.

3. איריס שגריר, מסעי הצלב, היסטוריה והיסטוריוגרפיה, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, 2014, עמ' 268-203.

קריאת רשות:

שאר חלקי ספרה של איריס שגריר לעיל.

נוצרית בסביבה יום יום חיי יהודיות קהילות VI. 8.12

1. אורה לימור, בין יהודים לנוצרים, כרך ב: פרק ד (הקהילה היהודית)

קריאת רשות:

י' בער, 'היסודות וההתחלות של ארגון הקהילה היהודית בימי הביניים', ציון, טו (תש"י), עמ' 1 - 41
א' גרוסמן, 'הקהילה היהודית באשכנז במאות ה-10 וה-11', בתוך: א' גרוסמן וי' קפלן (עורכים),

קהל ישראל, כרך ב', ירושלים תשס"ד, עמ' 57 - 74

א' גראבוים, 'הנהגת הפרנסים בקהילות צפון צרפת במאות ה-11 וה-12', בתוך: א' גרוסמן וי' קפלן
(עורכים), קהל ישראל, כרך ב', ירושלים תשס"ד, עמ' 75 - 84

Katrin Kogman Appel, *A Mahzor from Worms*, Cambridge, 2012, ch. 2

פוליטיות ובריתות משפטי מעמד VII. 15.12

Jonathan Ray, *The Jew in the Text: What Christian Charters Tell Us About Medieval Jewish Society*, *Medieval Encounters* 16 (2010): 243-267

ש' בארון, "מלוא הריבונות האפוסטולית" ו"שעבוד היהודים" בימי הביניים', בתוך: ספר יובל ליצחק
בער במלאת לו שבעים שנה, ירושלים תשכ"א, עמ' 102 - 124 (eq&); הנ"ל, ממדיה העולמיים של
ההיסטוריה היהודית, ירושלים תשנ"ו).

רשות:

D. Abulafia, 'The King and the Jews - The Jews in the Ruler's Service', in: C. Cluse
(ed.), *The Jews of Europe in the Middle Ages (Tenth to Fifteenth Centuries)*, Turnhout
2004, pp. 43-53

F. Lotter, 'The Scope and Effectiveness Imperial Jewry Law in the High Middle Ages',
Jewish History. 4 (1989), pp. 31-58

S. Grayzel, *The Church and the Jews in the XIIIth Century*, I, Philadelphia 1933, pp.
9-83

עשרה השתים במאה וריחוק קרבה, ומשבר שגרה VIII. 22.12

1. מ' טוך, 'כלכלתה של גרמניה במאות ה-13 - 14; סביבה ומסגרת לפעילות הכלכלית של היהודים',
בתוך: נ' גרוס (עורך), יהודים בכלכלה, ירושלים תשמ"ה, עמ' 87 - 95

2. ח' סולוביצ'יק, הלכה, כלכלה ודימוי עצמי: המשכונאות בימי הביניים, ירושלים תשמ"ה, עמ' 9 - 24

3. ק' סטאו, מיעוט בעולם נוכרי, ירושלים 1997, עמ' 203 - 222

עשרה השלש המאה IX 5.1

אורה לימור, בין יהודים לנוצרים, כרך ג: 9-29; 91-112; 122-147

ע' פונקנשטיין, 'התמורות בויכוח הדת שבין היהודים לנוצרים במאה הי"ב', ציון, לג (תשכ"ח), עמ' 125
- 144

י. בער, 'לביקורת הויכוחים של ר' יחיאל מפאריז ושל ר' משה בן נחמן', תרביץ, ב (תרצ"א), עמ' 171
- 184

ג'. כהן, כעיוור במראה. היהודי בתפיסה הנוצרית בימי הביניים, ירושלים תשס"ב, עמ' 281-323

D. Berger, 'Christian Heresy and Jewish Polemic in the 12th and 13th Centuries',
Harvard Theological Review, 68 (1975), pp. 287 - 303

S. Grayzel, 'The Papal Bull Sicut Judeis', *Studies and Essays in Honor of Abraham A.
Neuman*, Philadelphia 1962, pp. 17-32

ק' סטאו, 'שנאת ישראל או אהבת הכנסיה: גישת האפיפיורים ליהודים', בתוך: ש' אלמוג (עורך), שנאת
ישראל לדורותיה, ירושלים תש"ם, עמ' 91 - 111.

X. 12.1 נוצרי בעולם יהודים: ויצירה תרבות
Alfred Haverkamp, "Jewish and Urban Life: Bonds and Relationships", The Jewish of Europe in the Middle Ages (Tenth to Fifteenth Centuries), pp 55-67.
Birgit Wiedl, "Codifying Jews: Jews in Austrian Town Charters of the Thirteenth and Fourteenth Centuries," in Slay Them Not, ed. Kristine T. Utterback et al. (Leiden, 2013), 201-222
Anna Sapir Abulafia, "Christians and Jews in the High Middle Ages: Christian Views of Jews," in The Jews of Europe in the High Middle Ages, ed. Christoph Cluse (Turnhout: Brepols, 2004), 19-28

XI 19.1 וגירושים תמורות
עלילות דם: אורה לימור, בין יהודים לנוצרים, כרך ה. 172-153
"How Jews First Came to Poland: Three Legends". In Diane K. Roskies and David G. Roskies, *The Shtetl Book*, New York: Ktav Publishing House, pp.xi-xiii. (CP: pp.217)
David Nirenberg, Communities of Violence (Princeton, 1996), 231-49
Anna Foa, The Jews of Europe After the Black Death, Berkeley, 2000, 7-23

XII. 26.1 א"קנ עד הנוצרית בספרד היהודים
אורה לימור, בין יהודים לנוצרים, כרך ב: פרק ד (הקהילה היהודית); פרק ו (יהודים ונוצרים בערי ספרד) 104-97; 122-116
חיים ביינארט, גירוש ספרד, ירושלים תשנה, 56-39

חומר לקריאה נוספת:
ראו לעיל בקריאת חובה

מרכיבי הציון הסופי:
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 60 %
מבחני אמצע 30 %
נוכחות / השתתפות בסיוור 10 %

מידע נוסף / הערות:
יתכנו שינויים בנושאי הקורס והביבליוגרפיה במהלך הסמסטר.